

За цих умов захисники релігійного світобачення якимось чином не наважувалися в своїх богословських викладах використовувати новітні дані наук про природу. Акцент ними був перенесений на доведенні слабкості розуму. Бог за цих обставин вже виступав, так би мовити, Богом "білих плям" в науці.

В ХХ столітті богослови навпаки широко використовують новітні природничо-наукові знання про живу і неживу природу, що сприяє зміцненню і збагаченню релігійного світобачення.

Увага до природничих наук з боку християнських конфесій має нині надто багатопланові вияви: це усні і друковані виступи відомих церковних ієрархів про взаємовідносини віри й розуму, і чисельні статті в богословських виданнях про вагу наукових досягнень, і проведення під егідою церкви різних ювілеїв, пов'язаних із знаменними датами з життя відомих природознавців і т.ін. Для діяльності багатьох теологічних центрів і видавництв в останні роки характерним стало проведення різних конференцій, симпозіумів з проблем взаємовідносин науки і релігії, окремих аспектів досягнень наук про природу, які мають фундаментальне світоглядне значення.

За останні роки католицькі і протестантські теологи видали сотні книг, брошур, опублікували багато статей в церковних і світських журналах, де досягнення природних наук витлумачуються в релігійному дусі.

Метою всього цього є формування в суспільній свідомості думки про можливість здолаття сформованої багатостолітнім конфліктом віри і розуму історичної обмеженості в їх взаємовідносинах. Ставиться нині завдання вироблення конструктивних позицій про їх плідне світоглядне партнерство.

В. Гринько* (м.Київ)

ТЕОРЕТИЧНІ ДЖЕРЕЛА ВІРВЧЕННЯ ВЕЛИКОГО БІЛОГО БРАТСТВА

Складні процеси, що супроводжують становлення і розвиток української державності, створили сприятливі умови для поширення неорелігійних культів, течій і напрямків. Більшість їх ментально неукорінені, набувають поширення переважно внаслідок активності закордонних місіонерів. Тому, з огляду на

* Гринько Валерій - пошуківець Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ.

місцеве походження та суспільний резонанс, особливої уваги потребує феномен "Великого Білого Братства", пропаганда віровчення якого здійснювалось і мала певний успіх в більшості пострадянських країн.

Насамперед необхідно об'єктивно осмислити витoki цього явища, встановити характер впливу різноманітних світоглядних доктрин (релігійних і позавіресповідних) на становлення віровчення Братства, а також визначити те, чи є воно еkleктичним, самобутнім, а чи ж або ж ми маємо справу з проявом містико-окультного мислення, яке за відповідних умов набрало форми релігійної течії ?

Провідна роль у формуванні догматики нової релігії належить Ю.А.Кривоногову, якого його близькі соратники офіційно називали "родоначальником віровчення Великого Білого Братства". Склад теоретичних джерел, використаних при формуванні основ "нової релігійної течії епохи Золотого віку", зумовлювався намірами її *фундатора здійснити синтез релігійних вчень*", "поєднати Захід та Схід" з метою створення Єдиної Вселенської релігії з Єдиним Богом" [Последнее крещение// Атма.- 1991.- N 3.- С.3].

В момент створення нового вчення для його сповідувачів стали шанованими "священні книги" кількох релігій - давньоведичні Священні Писання (Веди, Пурани), "Бхагават-Гіта, як вона є", "Агні-йога" (вчення О.І.Періх), Біблія. Саме з релігійних систем, які ґрунтуються на цих та інших "священних книгах", й поставало віровчення Білого Братства. Розглянемо це в більш конкретному плані.

Індуїзм. На початковій стадії формування вчення Білого Братства зазнало відчутного впливу ідей індуїзму. Кривоногов визнавав, що " прийшов до Бога через Прабхупаду". Членам об'єднання пропонувалось "стати відданим верховній особі божества, - Шрі Крішні" [Совершенство...// Атма.- 1991.- N 3.- С.1]

З вайшнавської релігійної практики на початковому етапі діяльності Братства було використано систему медитації у формі мантроспівання. Вона використовувалась до осені 1991 року. Загалом, на той час не приховувалось, що "ритуаліка богослужіння відповідає вченню Єдиного Бога, викладеному в "Бхагават-гіті як вона є".

Індуїстську філософію "відданого служіння" ("Бхакті-йога"), а також "чотири регулюючих принципи", які стали морально-етичними орієнтирами на етапі становлення вчення Братства для його членів, Кривоногов безпосередньо запозичив з "Бхагавад-

гіти". Членам громади дозволялось "вживання виключно вегетаріанської священної їжі "прасад" та рекомендувалось дотримання "викладених у "Ведах" принципів поміркованого голодування". [Пост полезен и необходим! // Там само.- С.4] Релігійні відправи громади значною мірою копіювали "культову практику прихильників "Свідомості Крішни".

З метою зміцнення власного авторитету Кривоногов пропагував один з провідних постулатів "східних" вчень, зміст якого полягає в існуванні жорсткої ієрархічної "системи вчителювання" (отримання "знань" виключно через "гуру". [Наставник-учитель-гуру!// Атма.- 1991.- N 11.- С.5]

У вченні Братства дотепно використано положення індуїзму про реінкарнацію і карму, за допомогою яких досить логічно обгрунтовувався "другий прихід месії" та створення нової релігії. [Как узнаем мы Иисуса? // Атма.- 1991.- N6.- С.1] "Юоанн Свамі"(Кривоногов) та "Марія Деві"(Цвігун) постають у вченні "ЮСМАЛОС" завершальними ланками в ланцюгах "перевтілень душ". [От Адама до Крестителя // Атма.- N 5.- С.4]. "Реінкарнацією" виправдувалась компілятивність вчення: творці використовуваних доктрин називались "попередніми втіленнями Юоанна Свамі та Марії Деві Христос.

Шляхом популяризації книги Прабхупади "Христос-Крішто-Крішна" Кривоногов відстоював необхідність поєднання християнства з сучасністю і ведичними знаннями", обгрутовував генетичну спадкоємність ведичної і християнської традицій. Одна з публікацій М.Цвігун, на той час звичайної співробітниці інституту "АТМА", присвячена роз'ясненню суті "вічної тріади", складові якої - "Господь-отець" (Крішна), "Син" (Христос) і "Святий Дух" (Мати). Патріарх ("Юоанн Свамі") і першосвященник ("Марія Деві") Братства зобов'язані були "нести істинне вчення Христа і його Батька - Крішни людству". "Роздуми про Верховну Особу" (спілкування з Богом) проходили в громаді переважно з використанням християнських та індуїстських (крішнаїстських) мантр-молитв, що давало можливість обгрунтувати доцільність синтезу двох великих релігій.

Проте Кривоногов ще в 1990 році визнавав наявність протиріч в завданнях "Великого Білого Братства" та місцевих "центрів бхакті-йоги". Це на початку 1992 року призвело до розриву з кришнаїзмом та спричинило еволюціонування вчення у напрямку посилення елементів християнства. "Всі минулі пізнання, крішнаїстські терміни, звички, енергії - краще змінити на Христові!" [Обращение Духовного Учителя Юоанна Свамі // Юсмалос.- 1993.- N 4.- С.1].

Християнство. На початковій стадії розвитку віровчення Братства крішнаїтський "принцип триєдності проявів" Бога поєднувався з його християнським розумінням з метою обґрунтування власної концепції "Божественної Трійці", де християнська іпостась Святого Духу ототожнювалась з особою Богородиці - "Марії Деві" [Небесная Книга. Апокалипсис или "вещий сон"? - К., 1991. - С.39]: "Господь-Отець (Крішна), Син (Христос) і Святий Дух (Мати)". При цьому роль "Марії Деві" вважалась Кривоноговим набагато "фундаментальнішою", ніж вона була в "Отця" і "Сина", оскільки припадає на етап "завершення матеріального життя на Землі". Ідея спокутувальної місії "Марії Деві Христос" як "рятівниці людства" відображає у вченні Кривоногова варіант "Другого Пришестя Христа".

Підкреслюючи власне значення у створенні вчення "Білого Братства", Кривоногов вважав себе "втіленням душі" Іоана Хрестителя, маючи на увазі його роль у визнанні Ісуса Христа месією. [От Адама до Хрестителя" // Аتما.- 1991.- N 5.- С.4].

Особливий наголос робився на трактуванні пророцтва есхатологічної книги Нового Завіту "Одкровення Іоана Богослова". Після віщування світових катаклізмів проголошувалось, що врятуються тільки члени Братства та ті, хто визнає його вчення. Як результат, залякані члени громади знаходились в постійному очікуванні "кінця світу".

Певною мірою орієнтацію на християнські цінності спричиняли духовні уподобання Марії Деві Христос (М.Цвігун), її вшанування постаті Ісуса Христа. Згодом це знайшло своє відображення у "божественній поезії" Цвігун, яка становить морально-етичну основу вчення "Бога Живого".

Ініціація (прилучення до "посвячених") від початку створення Білого Братства мала елементи християнської обрядовості. За бажанням присутніх проводилось "хрещення водою і Святим Духом". Навіть в період найбільш відчутного впливу на світогляд Кривоногова індуїзму він дозволяв своїм однодумцям дотримання постів за православним календарем, використання під час богослужінь православних молитов і спів християнських псалмів. Ієрархічна структура конфесії (починаючи з березня 1991 року) копіювала організацію ранніх християнських громад, маючи в своєму складі "патріарха" (Кривоногов), "первосвященника" (Цвігун), "апостолів", "архієпископів".

З християнства, як зрештою і з інших вчень, послідовно і цілеспрямовано здійснювався відбір лише тих елементів, які відповідали вимогам та орієнтирам створюваної релігійної концепції.

Богородична Церква. За визнанням Кривоногова, "головні ідеї богородичного богослів'я близькі або співпадають з ідейними засадами юсмаліанства" [Атма.- 1991.- N 15-16.- С.2]. Насамперед бралась до уваги апологія культу Богородиці Діви Марії". Лідер Білого Братства розраховував, що московський "Богородичний Центр" на чолі з І.Береславським здійснить "важливу місію: офіційно визнає живу, в земному людському тілі Матір Світу". Однак після відмови визнати "Марію Деві Христос" богородичниками Кривоногов називає Береславського не інакше, як одним з "найголовніших ворогів Бога", "московським лжепророком" тощо [Московському лжепророку // Юсмалос.- 1993.- N 4.- С.3-4].

Мормонство. Цитуванням "**Книги Мормона**" (Священне писання Церкви Ісуса Христа святих останніх днів) Кривоногов намагався отримати додаткове підтвердження запозиченій з Біблії ідеї про "обраний народ Господа -...144 тисячі душ в білому одязі". Окремі положення "Книги" майже дослівно використано для критики обрядів та кліру ортодоксального християнства, яке мормони називають "церквою диявола", а також для опису апокаліптичних подій майбутнього "кінця світу".

Оккультизм. Для визначення дійсної основи вчення необхідно встановити його елементи, незмінні на всіх етапах діяльності Братства. Такою підвалиною був оккультизм, що підтверджує подальший аналіз теоретичної спадщини релігійного об'єднання.

Завдання "Інституту "АТМА" та релігійної громади "Велике Біле Братство передбачали вивчення "оккультних наук" і оволодіння "оккультними можливостями". Засновник Братства постійно посилався на авторитет "оккультних вчених", підкреслював перед однодумцями власний досвід знайомства з оккультною літературою, якою він послуговувався в повсякденній релігійній практиці, тим самим мимоволі розкриваючи своїх дійсних ідейних натхненників.

Ввівши до вчення положення, згідно якого "пізнання і проповідь істинних знань мають науково-філософсько-релігійний характер", Кривоногов тим самим продекларував зв'язок власних ідей з положеннями східної гілки оккультизму - теософії, синкретичної релігійно-містичної течії, яка становить "синтез науки, релігії та філософії" і "бере початок з систем арійської філософії Індії".

Про вплив положень "Таємної Доктрини" свідчить вживана в релігійному об'єднанні термінологія, зокрема назва

Інституту Душі "АТМА". Ведичне поняття "Атма", як "найвище Я", "Душа" неодноразово згадується в апологетів теософії.

О.Реріх, авторка "Агні-йоги", що є одним з перших "священних писань" у кривонігівському віровченні, вважала себе і членів своєї родини "посвяченими". Наявне також подібне розуміння "Великого Білого Братства" Кривоніговим як "Ієрархії Єдиного Бога", "посвячених" "організації Вознесених майстрів".

Видається цілком природним, що в списку розповсюджуваної Інститутом АТМА літератури перша позиція належить "Самореалізації Агні-йога (за вченням О.І.Реріх)", а подружжя Реріхів називалось там "попередніми втіленнями" Кривонігова і Цвігун. Попри формальний розрив з "вченням Реріхів" влітку 1993 року, його положення, особливо ідея "приходу Матері Світу в Росію", наклали значний відбиток на подальший розвиток догматики Білого Братства. Авторка "Агні-йоги" визнавалась предтечею "Вчення ЮСМАЛОС".

Окультистичний термін Fohat "Таємної доктрини", що уособлював "діючий початок Бога", "те, що з'єднує Дух з Матерією", набув у вченні Кривонігова значення містичної сили - "світоносного фохату Господа", наданого юсмаліанам для виконання "божественно-космічної Програми фохатизації Землі". Посередником в ознайомленні лідерів Братства з концепцією "божественного Фохату" як знаряддя "вищих сил" могли бути саме праці О.Реріх.

Космогонічна та антропологічна теософські концепції були використані у вченні Братства без суттєвих змін. Виклад розуміння керівниками Братства характеру виникнення Всесвіту, життя на Землі, "космічного" походження людини і "еволюції рас" становить лише стислий виклад "антропогенезису" "Таємної Доктрини" та її послідовників.

Слід звернути увагу на зміст обряду ініціації - посвячення, який існував під час діяльності Інституту "АТМА". Під час його проведення Кривонігов прикладав пальці до "третьої чакри" посвячуваного. Власне термін "посвячення", широкоживаний в окультистичній практиці, й означає "надання доступу до езотеричних таємниць природи".

Апологія ведичної традиції у творах Блаватської (проповідь аскетизму, вегетаріанства та медитування), а також визнання теософії "науково-релігійним синтезом давнього Сходу", цілком відповідали спрямованості Братства на початковому етапі його діяльності. Це дозволило фундатору нової релігійної течії на протязі тривалого часу необмежено використовувати елементи індуїзму, який, на відміну від теософії,

мав величезний досвід практичної діяльності без афішування перед широким загалом своєї дійсної сутності.

В світлі теософського спрямованості віровчення Братства стає цілком зрозумілим не випадковість синтезування в ньому окремих елементів індуїзму та християнства: ототожнення постатей Крішни і Христа (останній називається "останньою, десятою, Аватарою Господа"), постійні посилання на текст "Одкровення Іоана Богослова", оголошення Цвігун "Матір'ю Світу" тощо.

Антихристиянство. Лідери Білого Братства відзначалися непримиренною ворожістю до ортодоксального християнства, особливо його духовенства. На їх думку, "поступово втрачаючи ключі до теософії християнства, церква втрачала істинне розуміння духу Христа, зв'язок даного ним езотеричного вчення з наукою та філософією". Для обґрунтування доцільності створення нової релігійної концепції, на протигагу історичному християнству, Кривоногов "зарахував" Ісуса Христа до "видатних окультистів".

Задовго до подій осені 1993 року Кривоногов називав прихильників православ'я "ніколаїтами", а православні церкви - "нареченою Сатани" [Юсмалос.- 1993.- N7.- С.2]. Кривоногов не приховував зневажливого ставлення до Біблії як священної книги християн. "Іоанн Свами сказав, що Біблія непотрібна, що все це маячня, і вони (керівники Братства) будуть давати третій завіт, кардинально новий", відзначає послідовниця Церкви Ю.Фальфушинська. В цьому положенні прослідковується близькість з гностичним антиклерикалізмом і антихристиянством "Таємної Доктрини", послідовне дотримання Кривоноговим положення теософії про "мертву букву біблійних тверджень". [Тайная Доктрина.- Т.2.- С.3].

Проголошення нового приходу месії Марії Деві Христос лише повторило в сучасних умовах досвід реалізації ідей Теософського товариства, керівництво якого на початку ХХ ст. здійснило невдалу спробу запропонувати широкому загалу в ролі "Господа Майтреї" - глави Окультної ієрархії", "нового Христа" особу Крішнамурті. Для порівняння: основним завданням "Інституту Душі" від початку його створення вважалась підготовка до явлення наприкінці ХХ сторіччя Майтреї.

Стрижневу ідею вчення Білого Братства про жіночу сутність "Живого Бога Марію Деві Христос" - "Матір Світу" [Біле Євангеліє Матері Світу // Атма.- 1991.- №15-16] та її роль як месії запозичено насамперед з "Агні-йоги". Це визнає й Цвігун, коли заявляє: "Являючись на початку століття, в інкарнації Олени Реріх, ... вже тоді

я провіщала про Прихід Матері Світу в Росію..." [Учение Марии Дэви Христос. Наука о свете. - 1993. - С.75].

Навіть в період повного заперечення лідерами Братства генетичних зв'язків з іншими релігіями, "Вчення ЮСМАЛОС" називалось "таємною доктриною" [Учение ЮСМАЛОС (наука о свете). - 1992. - С.53]. Залишилось позитивним її ставлення до теософії і на цей час [Теософия. Каббала // Юсмалос.- 1997.- №25. - С.4-5].

Апокрифи. Одночасно засновник "Великого Білого Братства" спирався у своїх світоглядних конструкціях на новозавітні апокрифічні твори : Євангеліє від Фоми, Євангеліє від Філіппа та "Апокрифи Діви Марії". Кривоногов пояснює такий вибір намаганням протиставити себе історичному християнству: "Православна церква не приймає і відкидає євангелія давніх християн"; "Ми настирливо рекомендуємо читання апокрифів , які не ввійшли до Біблії, оскільки, відкривши закладений в них глибокий езотеричний і теософський зміст, можна повніше зрозуміти Істинне Вчення Христа". Названі твори відносяться до т.зв. "відречених" (заборонених церквою) гностичних євангелій і належать до оккультної традиції, представники якої різко критикують "огульне засудження" апокрифічної літератури з боку "церковного християнства".

Каббала. При формуванні основ релігійного вчення Білого Братства використано елементи теософського релігійно-містичного вчення "оккультної науки" Каббали. [Каббалистический аспект космической программы ЮСМАЛОС - Учение Марии Дэви Христос. - 1993 - С.8-9]. Інтерпретація суті "вчення" і обґрунтування шляхів реалізації його етапів здійснювалась шляхом маніпулювання каббалістичними числовими відповідниками літер.

Враховуючи острах пересічної людини перед складним для сприйняття текстом цієї містичної книги, Кривоногов наголошував, що "непосвяченому зміст цього давнього писання не відкриє очей та вух". Використання Каббали давало також додаткове пояснення ієрархічності та жорсткій структурованості Братства: "...Якщо ви уважно прочитаєте Каббалу, то зрозумієте ієрархічну структуру духовного царства...".

Кривоногов чудово розумів спрямованість вчення Каббали, називаючи її "основою оккультизму", "ключем до езотеричного тлумачення Книги Буття". На його переконання, "це вчення з'явилося 5000 років тому", тобто задовго до формування єврейської каббалістики. Теоретики теософії, як зрештою й інші "арійські оккультисти", також не зараховували

"первинну" Каббалу (інша назва - "халдейська Книга Чисел") до єврейської традиції, розрізняючи " єврейських і християнських каббалістів".

Підкреслена повага до духовної спадщини Піфагора (одне з "втілень" Кривоногова) теж мала свій підтекст. Піфагорейці, подібно до адептів Каббали та лідерів Братства, вважали кількісні відношення суттю речей . Їх ідея про космічну "гармонію сфер" справила відчутний вплив на автора "Вчення Марії Деві Христос".

Моральна сторона вчення Піфагора базувалась на ідеї перевтілення, а сам він створив багатоступеневу систему посвячення. Це мало імпонувати Кривоногову, оскільки положення про реінкарнацію становило основу створеної ним релігії. Окультисти вбачали в піфагорействі "найдосягнутіший зразок філософської школи, яка поєднувала зовнішнє (екзотеричне) вчення, засноване на наукових даних, з езотеричною суттю, винесеною зі святилищ таємної мудрості Сходу".

Астрологія. Для пояснення послідовності зміни "епох світу", під час останньої з яких "настане духовне правління "ЮСМАЛОС", використано елементи астрології. За вченням Братства, кожній з країн та епох відповідає певний знак Зодіаку - один з 12 астрологічних "будинків" [Возмездие грядёт! // Атма.- 1991.- № 4.- С.1].

"Юоан Свамі" і " Марія Деві", як "дуада Програми "ЮСМАЛОС", також отримали відповідники серед зодіакальних знаків - "Тілець" і "Овен". Вплив оккультної традиції засвідчує навіть посилення на "Орфей", як одне з "втілень" Кривоногова [Атма.- 1991.- № 6.- С.4; № 12.-С.4]. Оккультна традиція вважає Орфея "великим посвяченим", "який точно визначив якості планет" /Истоки тайноведения, С.328/.

В окремих ранніх обрядах Білого Братства простежуються риси оккультної магії. Один з ритуалів здійснювався білобратчиками наступним чином. Так, роздавалось кожному блюдечко з фольги, папір, бритва і сірник. Розрізавши палець, кров збирали у блюдечко, а потім сірником на папері писали свої гріхи. Після цього все це спалювалось перед вівтарем". Описані дії мають риси подібності з "симпатичною" магією - вірою в можливість досягнення мети шляхом принесення у жертву не всього предмета, а лише його частини.

У випадку "відлучення від церкви" Кривоногов погрожував знищити душі відлучених, оскільки вони "зрадили Бога". З цієї метою необхідно було намалювати людину, обвести зображення колом, переписати і проклясти, а потім порвати і спалити

папірець, що сприяло знищенню душі", її "похорону на тонкому плані".

Формуванню основоположних засад вчення Білого Братства спряло ознайомлення Кривоногова із містико-оккультним вченням Д.Андреєва. При цьому приймався до уваги, насамперед, вплив на метафізику Андреєва творів християнських містиків, зокрема Іоана Богослова. До вчення Братства були включені андреєвські положення з "Троянди Світу" про "монади" ("безсмертні духовні одиниці"), окремі елементи космогонії.

Проте найбільш суттєвим запозиченням стала ідея автора "Троянди Світу" про "божественну монаду" (Звенту-Свентану), без якої, начебто, іпостась Трійці неповна. Весь хід світової історії уявляється Андреєву у вигляді єдиного процесу сходження на Землю Планетарного Логосу - "великої богонородженої монади", "боголюдини". Це положення незабаром стало основою вчення Білого Братства. Кривоногов з 1991 року став доводити, що людство "стоїть на порозі пришестя "жіночої іпостасі Трійці" - "Звенти-Свентани".

За вченням Андреєва, народженню Звенти-Свентани буде відповідати виникнення "Троянди Світу", яка згодом буде керувати світом, знаменуючи тим самим початок Золотого Віку людства. Під цією назвою розуміється майбутня всесвітня церква, що має об'єднати всі релігії світу на основі єдиного духовного досвіду. Виходячи з цього, Кривоногов називав Велике Біле Братство - "Вселенською Трояндою Світу", а своїх своїх однодумців - "братами Троянди Світу" [Многомерные слои жизни в Космосе // Атма.- 1991.- N 8-9.- С.5].

Аналогічним за спрямованістю був також характер зв'язків з вченням Порфирія Іванова. Кривоногов, згідно вимог, які "ставляться перед майбутнім оккультистом" ("чим ближче до природи, тим краще"), закликав членів Братства брати з іванівців приклад у їх намаганні "бути ближче до Природи". Сам Порфирій Іванов був названий ним "духом Архістратига" Марії Деві, "архатом, який має відповідне втілення".

Кривоногов та його співробітники по "Інституту Душі" під час перебування в Миколаєві у 1990 році контактували з членами місцевого осередку "іванівців". Так, одна з "іванівок" розповідала майбутній "Марії Деві Христос", що "зустрічалася з нею на Тибеті в одному з минулих життів". Скоріше всього тут відбулися контакти не з ортодоксальними послідовниками вчення П.Іванова, а з членами містико-оккультного об'єднання "Івани стотисячні" (центр його в Москві), яке у своєму вченні поєднує

морально-етичні норми "детки" Порфирія Іванова з ідеями "Агні-йоги" О.Реріх, наголошуючи на існуванні таємничої "Ієрархії Вогню". Стосунки членів Білого Братства з цією організацією продовжувались і після подій осені 1993 року, коли значна частина "юсмалиан" висловились за об'єднання обох організацій.

Контактерство. Принципово нові положення були включені у вчення Братства під враженням праць "контактерів", діяльність яких становить невід'ємну складову оккультної практики. Кривоногов викладав на сторінках газети "Атма" гіпотезу щодо існування "вищих" позаземних цивілізацій, опублікував навіть "Послання Ісуса Христа" у викладі "контактера" [Атма.- 1990.- N1.- С.3; 1991.- N3.- С.2]. Згодом підготовлена аудиторія вже отримує виклад "спілкування з Космічним Розумом", від якого керівниками Братства, начебто, "отримано" "космічну Програму перетворення людства" [Атма.- 1991.- N 5.- С.1].

В 1991 році Інститут Душі передрукував "контактерську" брошуру "Послание землянам с планеты Ядивод" під назвою "Послание солунянам" з викладом "зашифрованого космічного послання". Символічний вираз твору - "Иисус-ЮСМАЛОС-Эзодюс-Христос" з осені 1991 року став основною "божественною" формулою-молитвою Братства, замінивши відому крішнаїтську мантру, а термін "ЮСМАЛОС" дав назву "Програмі Господа" в інтерпретації Кривоногова [От Адама до Иоанна Крестителя // Атма.- 1991.- N5.- С.4]. Ідея "послання" про створення "Єдиної Вселенської" Церкви, згадка про "жінку, яка пробудить від сну всю планету Земля", особливо можливість обґрунтування "космічного" походження нового вчення, цілком відповідали "месіанським" спрямуванням Кривоногова. Окремі вирази видрукованого в "Атмі" "Послання солунянам", зокрема, твердження про "місячне" походження людства, свідчать про знайомство його авторів з теософією.

Ставлення Кривоногова до "контактерів" неоднозначне. Розуміючи можливість складення багатьма з них (О.Бердник та ін.) конкуренції у "спілкуванні з Духовним Світом, він наголошує, що Христос з цього часу "дає інформацію" тільки "Божественній Дуаді", тобто самому Кривоногову і Цвігун.

Біоенергетика. Довготривале захоплення Кривоногова хатхайогою, яке згодом переросло в досить ґрунтовне вивчення різних аспектів біоенергетики та пов'язаних з нею нетрадиційних методів лікування. Про це свідчать написані ним науково-популярні праці в галузі біоенергетики та розвитку психофізичних можливостей людини. [Здоровье и биоэнергетические возмож-

ности человека.- К.,1990; Как пробудить скрытую биоэнергию?. - К.,1990], наклало відчутний відбиток на створене ним вчення Білого Братства. "Лекційні проповіді" Інституту "АТМА" присвячувались викладу теорій щодо природи "розвитку біоенергії людини" та "нетрадиційних методів оздоровлення". З моменту заснування інституту в штаті його працівників навіть існувала посада "головного біоенергетика".

Під час проведення лекцій в 1990 році Кривоногов іноді здійснював обряди "хрещення" з відтинком "біоенергетичної" (цілительської) практики. Необхідність використання практики трансцендентальної медитації пояснювалась "забрудненням світу негативними енергіями", які потрібно "нейтралізувати позитивними енергіями". Співробітникам "Інституту Душі" заборонялось перебувати в громадських місцях тривалий час "у зв'язку з загрозою їх здоров'ю, спричиненою "забрудненням організму негативними енергіями". Апокаліпсис вбачався Кривоногову у вигляді "біоенергетичних катаклізмів".

Елементи біонерегетики були використані також при написанні заключної "священної книги" Братства, де її розгляду присвячено окремий розділ - "Діагностика Душі та Тіла (по аури)" [Учение ЮСМАЛОС (наука о свете). - 1992.- С.48-50; Учение Марии Дэви Христос. - 1993.- С.38-41]. Одночасно Кривоногов намагався відмежуватись від інших "біоенергетиків", застерігаючи людей щодо небезпеки з боку магів-цілительів", які "виконують завдання Темних сил".

Аналіз структурної побудови і тексту "священного писання" Білого Братства - "Учение Марии Дэви Христос. Наука о свете" свідчить про домінування в ньому елементів окультних теорій. З 28 розділів книги 8 мають теософське забарвлення ("Таємна доктрина" і "Агні-йога"), 3 - переважаючий вплив ідей Д.Андреєва, 12 - інших окультних теорій. Чітко християнську спрямованість мають лише 3 розділи.

На незаперечні ідеологічні орієнтири та симпатії ієрархів Братства вказує відсутність у звинуваченнях Цвігун на адресу Кривоногова після подій осені 1993 року закидів щодо використання ним елементів окультизму, хоча, водночас йому в провину ставилась прихильність до крішнаїзму. До того ж, в "божественній поезії", яка на відміну від інших "священних текстів" Братства належить її авторству, постійно вживаються окультні терміни. Розроблена Кривоноговим система ініціації у формі багатоступеневого "посвячення" копіювала ієрархічну "піраміду" окультних структур різних напрямків, що брали за взірець канони східних релігійно-філософських доктрин.

Біле Братство на зразок інших оккультних об'єднань давало своїм прихильникам почуття елітарності, пояснюючи життєві негаразди "зіпсованістю" світу. Не випадково оккультизм зазнавав злету саме в періоди великих суспільних криз і потрясінь. Сама назва "група посвячених" вказує на "обраність", елітарність, виключне право володіння істиною білобратчиків. Звідси й виникає розмежування з "непосвяченими", поділ світу за ознакою "свій-чужий" ("юсмалянин"- "неюсмалянин").

Таким чином, вчення Великого Білого Братства можна формально визначити як синтетичне, при створенні якого використано складові окремих релігійних та позасповідних теорій, насамперед теософії, індуїзму та християнства. Лідери Братства, претендуючи на універсальність власної доктрини, намагались не тільки здійснити синтез всіх існуючих релігій, а й на відміну від переважної більшості культів послідовно втілювали на практиці основну ідею теософів - поєднання релігії з наукою.

Світоглядна концепція Братства об'єктивно стала проявом домінування і послідовної реалізації модернізованих постулатів "східного" оккультизму. Індуїзм та християнство виконували в доктрині Братства роль зовнішнього прикриття, про що свідчить легкість, з якою Кривоногов згодом відмовлявся від їх догматів.

Послідовна тенденція зменшення впливу на вчення Братства елементів індуїзму в напрямі посилення значення християнства лише відображує еволюцію форм (від теософії до християнського гностицизму в межах єдиної оккультної традиції).

С.Пилипенко * (м.Київ)

РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ США

Демократична реальність в США проявляється у тому, що більшість американців виводять свої цінності і погляди з біблейської традиції. Релігія була і є цією основою, на якій будувалася вся система американського життя.

Американський досвід показав, що американська демократія не тільки виникла із заснованої на релігії віри, але й продовжує залежати від цієї віри. Політика одержує свої напрямки від культури, яка є смислом релігійного дійства.

* Пилипенко Світлана - аспірантка кафедри релігієзнавства Національного університету ім.Т.Шевченка.